

Això era un home d'iniciatives

E. CERDÁN TATO

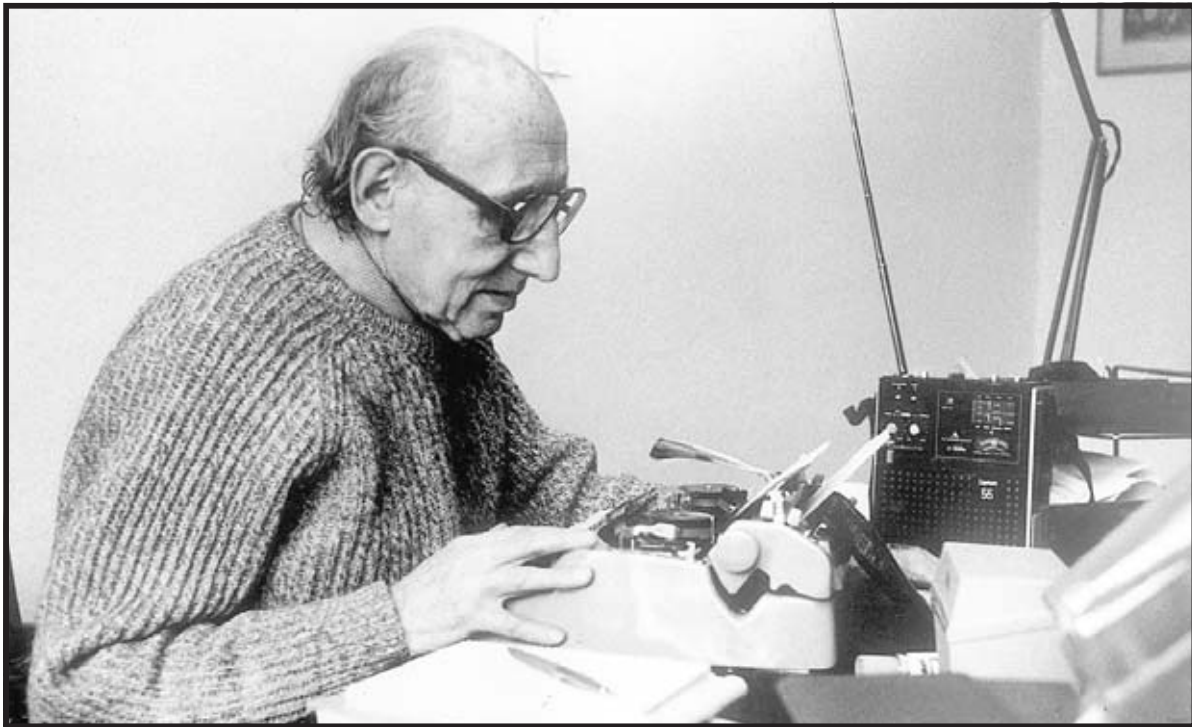
Fa molt poc encara, vaig rebre unes lletres de Ramón Sempere Quilis: “Estimat amic: Juntament amb aquesta carta, et lliure la meua última novel·la, amb què he deixat córrer la meua imaginació partint de la vida de la meua família. Espere que t’agrade, salutacions”. I la seua signatura. Immediatament, és un acte inevitable, reflex, vaig mirar i vaig fullejar el voluminós llibre, de més de 600 pàgines, il·lustrades amb velles fotografies, de portada sobria i costumista, com si estiguera treta d’una aquarel·la, i una dedicatòria significativa i bella: “A les dues generacions que m’han precedit”, “A Luisa, la meua dona, que ha fet bona la tercera”. Com que feia anys que no parlàvem, vaig voler agrair-li immediatament la seua atenció i notificar-li de paraula la recepció del llibre, i li vaig telefonar. Una veu de dona em va demanar amablement que el disculpara, que no es trobava bé. Li vaig demanar que li transmetera els meus records i que li diguera que al cap d’alguns dies, tornaria a telefonar. Al cap d’uns quants dies, tanmateix, em va arribar la notícia de la seua mort, i en la seua memòria em vaig llegir d’una tirada la primera part, *La noche transcendental*, de la seua novel·la *En la caja de hojalata*. Vaig pensar que era el millor homenatge per a un home d’iniciatives, de manufactures, de nines, de cròniques i de lletres, de primeres lletres com a mestre amb plaça que no va exercir, i de lletres madures i aclaridores, entre la ficció i la realitat, entre la història i la tradició. En general, sobre la seua última aportació literària, és vàlida l’afirmació que l’autor mateix va fer en el propi i breu pròleg: els fets són certs, el seu

Ramón Sempere Quilis. / EFE

relat, la major part, és ficció.

En la seua condició d’investigador i de cronista oficial del seu poble, Ramón Sempere ens ha deixat publicacions molt interessants. I aquesta última novel·la que va concloure amb 91 anys, ja tenia un precedent literari de joventut *Torrealburquerque*. A més, nombrosos articles en la premsa provincial i en les revistes colivenques. Ens ha deixat també una experiència que va descriure, des de la seua lucidesa de 85 anys i un esplèndid colofó de jogueter: a mitjan anys quaranta, es va presentar, a Madrid, *Mariquita Pérez*, una adolescent esvelta i melindrosa, amb roba de col·legi de monges i cabells naturals, perquè el de xota no corresponia al llinatge dels qui l’havien fet a imatge i semblança seua, els senyors Lucca de Tena i Coello. A Onil es va escampar la perplexitat en una indústria manufacturera que encara no havia comprés això de la “nina concepte”. Onil es limitava a fabricar l’esquema i el cap de Mariquita Pérez. Després, sota el patrocini de la duquessa d’Alba, guanyaria mercat la *Cayetana*, i vindrien després *Maricela* i *Corisa*. En el camp de les nines es van mesurar fortunes i prestígis. Finalment, en la metàfora infantil d’aquell judici de Déu, Cayetana va derrotar la presumptuosa Mariquita Pérez. Però va ser Onil qui es va anotar el punt: la tradicional “pasta” va passar el testimoni al poliestiré. Els fabricants colivencs disposaven ja d’una substància òptima, de maquinària a propòsit i d’una filosofia. Sobre l’encertat envit del pioner Rico Miralles, es va constituir la mercantil Famosa, (Fábricas Agrupadas de Muñecas de Onil, SA) d’ascensió imparable. Va ocupar Europa i alguns països llatinoamericans, i la seua estrella *Nancy* va tindre casa pròpia als Estats Units i fins i tot en els confins de Hong Kong. Aquell imperi, el va presidir un colivenc d’iniciatives i de lletres: Ramón Sempere.

Norbert Elias.

Gratitud lectora

ENRIC SÒRIA

Entre les coses de més interès que m’han arribat recentment de València hi ha un disc compacte que recull la col·lecció completa de la primera època de la revista *L’Espill*, del número 1 al 29, i també l’últim número, fins ara, de la publicació en la seua segona època, el 16, corresponent a la primavera del 2004. Recordar ara que *L’Espill* ha sigut i és una gran revista cultural no seria més que descobrir la sopa d’all, però potser convé repetir les obvietats de tant en tant, ni que siga perquè, de tan sabudes, no se’ns oblidem. És una meravella repassar els cabalosos exemplars de la primera època, que ja formen una part escollida de la nostra història cultural i que, alhora, continuen plens de suggeriments útils, i al mateix temps, enfrontar-se amb les discussions i els requeriments d’ara, que la revista va proposant-nos en cada estació.

L’últim número de *L’Espill* inclou molts articles d’interès, com un bon dossier sobre construcció, economia i territori, encapçalat per un estudi de Joan Romero i Josep Sorribes i seguit, entre altres coses, per un reportatge de Josep M. Alcañiz, *La desfeta del territori*, que dona què pensar. A banda d’això, i dins l’alt nivell general, em permetria destacar tres articles que tracten temes que fa temps que em capfiquen. Un és *El nou antisemitisme: virtuts i fantasmies*, d’Enzo Traverso, que parla amb extraordinària ponderació i agudesia d’un tema vidriós, que sol ser presa de la demagògia, el partidisme o, pitjor encara, la mala fe. Crec que l’aportació de Traverso és un punt de partida encomiable per a un debat racional, i en recomane vivament la lectura. *Rebels i heterodoxos* de Guillem Calaforra tracta també amb singular equanimitat i sentit crític un altre tema espinós, encara que d’abast molt menys sagnant (no cal fer broma amb el que no la té). Tant en els temes veritablement greus com en els menys ominosos, la voluntat de posar seny, quan es predica amb l’exemple, és sempre benvinguda.

Norbert Elias i la caiguda de la civilització de Justo Serna em

sembla també molt encomiable. Es tracta d’una crítica brillant a les pretensions teòriques del cèlebre sociòleg alemany, sostinguda per afirmacions que tenen encara més interès pel fet de provenir d’un historiador professional. L’article, cal dir-ho tot, demostra una prevenció no del tot retinguda per la figura d’Elias, però com que trobe que el cor de la seua crítica és encertat, no perdre el temps en això. Les conclusions són importants, i és el que vull celebrar. Poder llegir coses així, ni que siga de tant en tant, convida a la gratitud.

Norbert Elias fou un sociòleg interessat, com Weber, pels estudis històrics que va fer les seues grans aportacions durant els anys 30, encara que només fou reconegut a partir dels anys 60. Llavors, la seua obra va enlluernar, per la modernitat dels punts de vista, la gosadia dels propòsits i el rang dels coneixements que demostrava. A l’època en que l’obra es va escriure, aquest últim tret no hauria sorprès tant. Elias formava part del cercle cultural (diguem-ho així) que havia produït gent com Auerbach, Curtius, Gombrich, Jaeger, Mannheim i Panofsky. Era gent que quasi ho sabia

tripartita amb uns orígens tan arcaics que passa per un fet donat, quan a mi em sembla que entre els humans hi ha poques coses que no siguen fabricades. Una altra cosa és que el procés amb què Elias pretén rebatre (o complementar) Freud siga creïble. Serna n’assenyala el verdader punt dèbil quan l’acusa d’antiindividualista i de determinista. A Elias li costa d’admetre que els individus “poden fer molt quan prenen decisions morals”, perquè per a ell l’individu compta poc en el procés històric. Per això les seues prediccions van ser tan errades. Els humans fem la història, i no hi ha cosa tan poc sotmesa a lleis com això. L’essencial humilitat que exigeix acceptar aquesta evidència potser siga el que coste més d’entendre als savis. Serna ho ha entès molt bé.

En canvi, no sé si Serna ha comprés del tot a què es referia Elias quan parlava del procés de descivilització que possibilità l’èxit del nazisme, però l’encerta —i té mèrit— quan observa que això és una altra gran teoria que no acaba d’explicar les molt diferents respostes de la gent, dels assassins als herois. I ací la contraposició que fa entre Elias i Hannah Arendt és il·luminadora. Els dilemes morals, i el desassossec que generen, són una constant des que els humans ho són, i els processos històrics no n’han llimat l’aspror gens ni mica. Hi ha, com diu Serna, uns criteris morals universals “que depassen les costures i els límits de la civilització moderna i occidental”,

perquè certes coses sempre han inspirat repugnància, almenys a alguns. “Per tant, la civilització, la defensa dels més nobles ideals de la humanitat, l’afany de superació, la millora personal, no són necessàriament un procés històric que se sedimente, sinó una cosa que es guanya o es perd cada vegada, cada dia, una baralla que es lliura en cadascun de nosaltres”. En escriure això, Justo Serna situa el debat allà on li correspon: en un nivell molt alt i, alhora, quotidià i urgentíssim. Aquest text inclou una exigència, a més d’un pensament. Fa goig, ja dic, poder llegir coses així, escrites i publicades a València, aquesta primavera.

Els dilemes morals,
i el desassossec que generen,
són una constant des que
els humans ho són

tot, i tenia poques manies a l’hora de generalitzar. Al capdavant, pensar és combinar idees i dades, i ells en tenien moltes, tant de les unes com de les altres. Llegit en un temps d’erudició més eixuta i cautelosa, Elias va fascinar. Crec que amb raó. És un gran pensador. Això no vol dir que la seua obra siga inqüestionable. Més aviat al contrari, convé discutir-la perquè és interessant.

Serna perd molt de temps argüint si Elias cita o no Freud tant com caldria. El nucli de la crítica d’Elias a Freud pot ser raonable, perquè el de Viena caracteritza la psique humana com una entitat ahistòrica: una estructura